

Сучасні риси розвитку релігійно-паломницького туризму в Греції

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і міжнародних відносин
СНУ ім. Лесі Українки*

Розглянуто особливості розвитку релігійно-паломницького туризму в сучасній Греції. Проаналізовано основні передумови розвитку та функціонування системи обслуговування паломництва в країні. Узагальнено головні проблеми розвитку релігійно-паломницького туризму в сучасних умовах економічної кризи в державі та світі.

Ключові слова: Греція, релігійно-паломницький туризм, паломництво, паломницький центр.

Patiychuk V. O. Modern Features of the Development of Religio-pilgrimage Tourism in Greece. The special features of the development of religio-pilgrimage tourism in modern Greece are considered. The article analyzes the main preconditions for the development and functioning of the service of pilgrimage in the country. The main problems of religio-pilgrimage tourism under present-day conditions of economic crisis in the country and in the world are generalized.

Key words: Greece, religio-pilgrimage tourism, pilgrimage, pilgrimage center.

Туризм у сучасній Греції є однією з провідних галузей її економіки. Високий рівень розвитку туризму в країні пояснюється її вигідним географічним положенням і багатою культурною спадщиною, а також різноманітними природними ресурсами та сприятливою політикою держави щодо іноземних рекреантів та туристичного бізнесу загалом. За свідченням офіційної статистики, на туризм припадає 18 % ВВП країни й 16 % робочої сили [7]. Прямі надходження від туризму в державі за 2014 р. рік склали 13,5 млрд євро. Потік туристів за 2014 р. збільшився на 23 %, порівняно до попередніх років [12]. Так, за оцінками фахівців, Греція посідає 15 місце у світовому списку найбільш відвідуваних країн світу. Щороку на відпочинок у цю південно-європейську державу приїжджають понад 20 млн туристів [3]. Нарощування туристичного потенціалу в країні базується на потужних туристичних ресурсах як природного, так і культурно-історичного характеру, що дає їй змогу розвивати усі відомі види туризму: від спортивно-оздоровчого, екстремального, екологічного – до культурно-пізнавального та паломницького [2]. Греція є однією з найбільш відвідуваних країн світу, яка має сакральні об'єкти світового значення, що притягують до себе паломників із різних регіонів світу – переважно християнських.

Релігійно-паломницький туризм у країні є значущим для її соціально-культурного розвитку, оскільки країна, за офіційною статистикою, на 98 % є православною й релігія та церква в ній є статусними, а священнослужителі перебувають на державній службі [1]. Конституція Греції визнає православ'я як переважаючу релігію в країні, одночасно гарантуючи свободу віросповідання для всіх. За даними соціологічного дослідження Євростату, в 2005 р. 81 % греків відповіли, що вірять у Бога, це є третім показником серед країн-членів ЄС,

поступаючись тільки Мальті та Кіпру [4]. Тому в Греції з боку державницьких структур та туристичних фірм постійно приділяється увага розвитку паломницького туризму. Країна є однією з перших у світі, яка офіційно дозволила туристичним фірмам та агенціям як державного, так і приватного сектора, а також релігійним підрозділам забезпечувати процес паломницького обслуговування населення. Вона всіляко підтримує та стимулює розвиток релігійно-паломницького туризму, що потребує наукової уваги й зумовило вибір теми цього дослідження. Основною метою цієї публікації є аналіз особливостей функціонування релігійно-паломницького туризму в сучасних умовах економічної кризи в Греції, а також вивчення головних проблеми розвитку паломницького туризму та з'ясування можливостей його оптимізації в перспективі.

Греція славиться своїми курортними та рекреаційними центрами різнопланового відпочинку, а також має багату культурну спадщину й сакральні об'єкти світового значення, що приваблюють туристів не тільки з інших регіонів Європи й світу загалом [6]. Зокрема, для православного люду Греція є фактично другою всепланетарною святинею, після Ізраїлю, оскільки на її території розміщена свята гора Афон – відома чернеча республіка, де знаходяться численні чоловічі монастирі, скити, каливи, келії та інші форми чернечого життя. Окрім того, на її території розміщено понад 5 тис. відомих християнських об'єктів (храми, монастирі, каплиці, мощі святих угодників Божих, чудотворні ікони та цілющі джерела, місця проповіді святих подвижників тощо), які притягують до себе значні потоки паломників з усього світу [9].

Афон має свої органи управління – святий Кінот, до якого входять представники усіх відомих монастирів і спеціальні підрозділи для налагодження монастирського життя, наприклад – протат, що розміщується у столиці Афону чернечому містечку Кареї, який складається з представників 4-х головних обителів, що обирається строком на один рік. В'їзд на святую гору Афон для паломників є обмеженим. Афонське керівництво видає спеціальний дозвіл на відвідування Святої Гори – діамонтіон, який можна отримати тільки представникам чоловічої статі, оскільки жінкам суворо заборонений вхід на територію Афону – з метою не спокушати ченців і не заважати безперестанній чернечій молитві, а також наявні обмеження щодо напливу паломників чоловіків та існують спеціальні правила поведінки, щоб не перешкоджати ченцям звершувати молитви за весь світ. Гора розміщується на третьому «пальці» півострова Халкідікі, що знаходяться на півночі Греції. Вона має тисячолітню історію свого чернечого життя. Тут розміщуються 20 основних монастирів (російський – Пантелеймонів, сербський – Хіландар, болгарський – Зограф, інші – грецькі), включаючи Велику Лавру Афанасія Афонського, та понад 200 інших монастирів різних форм чернечого устрою, де живуть і трудяться в постах і молитві православні ченці з усього світу. Тут знаходяться численні мощі святих угодників Божих таких, як св. великомучеників Пантелеймона й Георгія Побідоносця, святителя Іоанна Златоустого, св. прав. Анни, св. рівноап. Марії Магдалини, св. преп. Афанасія, Петра, Силуана та інших афонських і всесвітніх православних святих. На Афоні знаходяться відомі чудотворні ікони Божої Матері: «Скоропослушниця», «Іверська», «Всецариця», «Троєручиця», «Млекопитательниця», «Сладке Лобзання», «Ватопедська», «Стариця», «Достойно є», «Милуюча», «Закланна», «Економіса», «Благодатна» та багато інших святинь.

Греція є однією з найбільш відвідуваних православних святинь світу. На її території знаходяться такі відомі православні святині: мощі св. апостола Андрія Первозданного в м. Патри (Південна Греція); великомуч. Димитрія Солунського, святителя Григорія Палами та муч. Анисії в м. Салоніки, біля околиць якого знаходяться монастирі з мощами св. великомуч. Анастасії Узорешительниці та

св. преп. Паїсія Афонського (п-в Халкідікі); святителя Спиридона Тримифунтського на о. Корфу (Західна Греція); св. Праведного Іоанна Руського на о. Евбея (Східна Греція); великомуч. Єфрема м. Неа Макрі (область Аттика); моці св. прав. Чоловіка Божого Олексія та святителя Філарета Милостивого в м. Калавріта; моці св. пр. Потапія в м. Лутраки, де також знаходяться численні цілющі джерела зі святою водою та інші сакральні місця, де покояться моці багатьох інших угодників Божих і які притягують до себе значні потоки віруючих прочан.

Відомими паломницькими центрами є ціла низка островів, які були пов'язані з тими чи іншими історичними подіями в розвитку православ'я, а також життям святих подвижників. Наприклад, найбільш відомим є острів Патмос, на якому перебував у засланні св. апостол Іоанн Богослов і на якому було написано його відоме Одкровення та був похоронений він сам. На Патмосі розміщується жіночий монастир «Живоносне Джерело», в якому знаходиться чудотворна ікона Богородиці «Милуюча». На цьому ж острові перебувають моці св. апостолів Фоми й Філіпа, а також священномученика Антипи Пергамського та інших православних подвижників. Не менш відомим є острів Корфу, де спочивають моці відомого чудотворця й цілителя святителя Спиридона Тримифунтського, а також моці св. апостолів від 70 – Іоасона та Сосипатра, а також муч. Діви Керкіри, на честь якої було назване головне місто цього острова. Тут наявні численні чудотворні ікони Божої Матері, в тому числі «Влахернська» та «Палеокастриця». На острові Евбея поживають моці св. прав Іоанна Руського та Давида Евбейського. На острові Егіна покояться моці святителя Нектарія Егінського, а також знаходиться Хрисолеондійська ікона Божої Матері, яка за переданнями писана святим апостолом Лукою. На Егіні розміщується свята гора Палеохора, яка є копією святої гори Афон, де розміщується 28 діючих монастирів, храмів і каплиць, в яких знаходяться численні мироточиві ікони. На острові Липсі знаходяться багато чудотворних ікон Божої Матері та чесна глава св. преподобномучениці Параскеви Римської, а також моці священномуч. Григорія та преподобномуч. Филофеї Афінської. Тінос православні паломники іменують святим островом Богородиці, де зберігається чудотворна ікона Благовіщення, до якої прочани ідуть на колінах. Тут знаходиться чудотворне джерело зі святою цілющою водою. На острові Андрос у православному монастирі перебувають відомі чудотворні ікони Богородиці – «Корінь Ісеїв» та «Надія всіх і Поклик», а також моці св. муч. Ніколая Лариського. Кефалонію, що на південному заході Греції, іменують островом чудес, де щорічно на свято Успіня Пресвятої Богородиці з гір спускаються отруйні змії, які не жалять у той день людей і тварин, а також розцвітають засохлі лілії біля чудотворної ікони Божої Матері та відбуваються інші численні чудеса.

За оцінками Всесвітньої організації туризму, сучасна Греція входить у десятку передових країн світу щодо забезпеченості туристичними ресурсами усіх напрямів рекреаційного обслуговування населення [11]. Згідно з висновками експертів, урядом країни створено Грецьку національну організацію туризму, яка має на меті популяризувати національний тур-продукт і стимулювати розвиток туристичного бізнесу в державі в умовах економічної кризи з метою залучення іноземних інвестицій та розширення припливу іноземних рекреантів, включаючи паломників. На думку фахівців, Греція є лідером багатьох напрямів туристичного обслуговування в регіоні, включаючи рекреаційно-пляжне, спортивно-оздоровче, культурно-пізнавальне та паломницьке. Вона посідає 4 місце в рейтингу літнього відпочинку в Європі, що становить до 5 % громадян ЄС – після Іспанії (10 %), Італії (7 %) та Франції (6 %) [5]. Країна є батьківщиною спорту та олімпіад – світовим лідером олімпійського туризму та культурно-пізнавальних турів із метою огляду та вивчення античної культурної спадщини, а також третім за світовим християнським значенням (після Святої Землі та Ватикану) регіоном, куди стікаються паломницькі потоки віруючих християн. В останні роки Греція виходить на світовий туристичний

ринок із новими пропозиціями щодо розвитку бізнес-туризму, гастрономічних, видовищно-масових і фестивальних, а також шоп-турів (особливо з продажу хутрових виробів, жіночих прикрас та харчових продуктів – оливкової олії, маслин тощо). Згідно статистичних даних, попит на туристичний продукт Греції формується переважно в європейських країнах (92,7 %), де основним споживачем її туристичних послуг виступають країни ЄС (78,18 % загальноєвропейського попиту) [7]. Другим регіоном споживання сукупного туристичного продукту держави є країни Північної Америки (переважно США й Канада), а також Східної Азії та Тихоокеанського регіону, які в сукупності забезпечують до 6 % туристських потоків до країни [4]. Така значна залежність Греції від європейського туристичного ринку, на думку експертів, пояснюється порівняно дешевими туристичними послугами країни, можливістю вільного пересування в межах Шенгенської зони, а також значним обсягом туристських обмінів із сусідніми країнами 1-го та 2-го порядків – Німеччиною, Італією, Австрією, Болгарією, Румунією, країнами экс-Югославії та ін. [2]. Так, наприклад, за офіційною статистикою, у 2014 р. Грецію відвідали 2,5 млн німецьких туристів (на 8,6 % більше за попередній рік), які залишили прямі доходи в державну казну на суму понад 2 млрд євро (+ 4,6 % порівняно з попереднім роком) [12]. Тому очевидним залишається те, що й у перспективі Греція буде всіляко сприяти залученню на свою територію притоку саме європейських іноземних туристів, а не вихідців із менш багатих територій світу, включаючи представників Африки, Азії, Океанії та Латинської Америки.

В нових умовах світової економічної конкуренції, незважаючи на процеси поглиблення європейської інтеграції, включаючи туристичний ринок, Греція опинилася в складній економічній кризі. Тому керівництво держави робить все можливе, щоб залучити в країну нові іноземні інвестиції та значні валютні надходження. З цією метою державні структури розробляють нові програми оптимізації діяльності економіки держави, які напряму стосуються туризму як однієї з провідних сучасних галузей грецької економіки, а також реформують та оптимізують існуючу систему туристичного бізнесу в країні. Починаючи з 2007–2008 рр., вступили в дію грецькі урядові програми, які спрямовані на створення нових планів, що сприятимуть просуненню інвестицій та використанню конкретних переваг країни на світовому ринку туристичних послуг. Головною метою цих програм є пряме та непряме розповсюдження рекламних акцій про Грецію, що дало їй змогу вийти зі своїм туристським продуктом на нові ринки – Китай, Росію та інші пострадянські країни, включаючи Україну. Так, за оцінками фахівців, починаючи з 2010 р., Грецію щорічно відвідують близько 40 тисяч українців, серед яких 25 % – це потенційні релігійні паломники, які прямо, або опосередковано відвідують релігійні святині, перебуваючи на відпочинку в країні, чи здійснюючи безпосередні паломницькі тури до православних святинь, якими славиться Греція [11]. Окрім того, країна оптимізувала свою діяльність у пошуку нових форм туристичного обслуговування населення серед приватних структур малого й середнього туристичного бізнесу, а також реорганізувала управління туристичної структури країни загалом, що пояснюється державною підтримкою крупних монопольних туристичних компаній, наприклад таких, як «Mouzenidis Group», «Ambotis Tours», «Fenix tours» та ін., які здатні протистояти на міжнародному туристичному ринку іншим європейським туристичним магнатам. Греція спрямовує свої зусилля у реформування туристичної сфери в умовах кризи на підняття сервісу послуг національних туроператорів, розширення транспортних можливостей для іноземних туристів та посилення рекламно-інформаційної та науково-практичної туристичної роботи в державі та за її межами. Із цією метою країна збільшила число круїзних пасажирських теплоходів-лайнерів, національних та іноземних авіаперевізників на своїй території, а також розширила міжнародну рекламно-інформаційну діяльність

та науково-популяризаційну роботу щодо розвитку іноземного туризму в державі та стимулює діяльність бізнесових структур у галузі міжнародного туризму. Починаючи з 2010 р., грецькі різнопрофільні туристичні організації є присутніми майже на всіх міжнародних виставках, які присвячені розвитку туризму. Грецькі управлінці, науковці та представники ділових кіл беруть участь у щорічних загальноєвропейських виставках альтернативних і спеціальних форм туризму, де в числі нових потенційних форм і малопоширених видів туристичного обслуговування населення представляли, у тому числі, й паломницький туризм як один із потенційних видів культурно-духовного туризму. Особливий акцент у перспективах розвитку цього виду міжнародного туризму грецькими представниками робиться на зв'язках із православними країнами – Росією, Україною, Білоруссю, Грузією, Молдовою, Румунією, Болгарією та Сербією, а також країнами Північної Африки, Близького Сходу, Північної та Південної Америки, де проживає православне населення [11].

Однією з вагомих проблем стримування розвитку в'їзного іноземного туризму в Греції є її візова політики щодо країн не членів ЄС. Грецькі консульства намагаються давати візи обмеженого терміну на перебування в країні й лише на конкретний період відпочинку, чи часовий проміжок паломницької поїздки. Окрім того, грецькі посадовці та консульства вимагають представлення від потенційного відпочивальника, чи паломника значної кількості документів, які посвідчують його платоспроможність і фінансову можливість забезпечення свого перебування на території їхньої країни, а також папери, що свідчать про майновий статок особи, яка збирається подорожувати її територією, з метою недопущення залишитися в Греції в ролі заробітчан, або шукачів легкої наживи. Оскільки останні, на їхню думку, стимулюють підвищення рівня криміногенності в країні та сприяють зниженню рівня життя населення в державі. Тому грецькі консульства штучно стримують потоки іноземних туристів із колишнього СРСР, оскільки останні мають репутацію порушників громадського спокою – п'яниць, дебоширів та гульвісів, які часто скоюють дрібні злочини в нетверезому стані, чого боїться місцеве населення. Окрім того, на території України зараз проходять військові дії й грецькі урядовці бояться імпорту тероризму та напливу біженців з України. Якщо паломницький контингент і не підпадає під ці жорсткі вимоги консульських центрів, у силу своїх релігійних переконань, проте, як свідчить практика, віруючі люди є менш заможними і під час паломницьких поїздок релігійні туристи не є вибагливими до умов проживання, харчування та переміщення, а це за собою супроводжує незначні фінансові затрати й попити на туристичні послуги, що теж не дуже схвалюється керівництвом держави [8]. Тому сучасна Греція загалом орієнтується все-таки на більш багатих відпочивальників, тобто усі зусилля держави спрямовані на те, щоб у сучасних умовах складного економічного розвитку в країну приїжджали не значне число туристів, а більш заможні представники іноземних туристів, які будуть залишати в країні більш вагомі суми грошей і які не будуть порушувати громадський спокій. Таких, наприклад, як німці, австрійці, чи бельгійці, які в десятки разів залишають більше валюти в країні поодиночі, ніж колективні групи відпочивальників із країн колишнього соцтабору. Проте останнім часом намітилася тенденція послаблення візового режиму щодо громадян Російської Федерації з боку сучасного грецького уряду, який в обмін на отримані російські кредити намагається лояльно ставитися до російських туристів [12].

Серед основних проблем розвитку паломницького туризму в Греції, на нашу думку, слід вказати: реформування туристичної сфери країни з урахуванням потреб розвитку релігійно-паломницького туризму; кваліфікована підготовка гідів-перекладачів із знанням релігійної специфіки, обізнаних із літургією та обрядовістю, а також церковним мистецтвом, архітектурою, історії релігієзнавства

тощо; підвищення ефективності інформаційно-рекламної діяльності з метою створення паломницького туристичного продукту з доступністю його у використанні; здешевлення паломницьких турів із метою залучення до них іноземних представників із менш заможних верств віруючого населення, хоча це не завжди є в економічних інтересах держави; розширення матеріально-технічної бази та інфраструктури паломницького туризму; правильне наукове й методичне забезпечення організації паломницьких турів та проведення консультування з релігійних структурами щодо можливості та доцільності проведення паломництва в різні літургійно-обрядові цикли, включаючи пости, великі християнські свята тощо; можливість вільного отримання віз із метою відвідання головних паломницьких центрів у країні тощо [10].

Висновки. Отже, Греція є потужним християнським паломницьким центром глобального значення. Система забезпечення релігійного паломництва в країні має низку проблем комплексного характеру, які потребують свого розв'язання з метою удосконалення міжнародного паломницького обслуговування. Вплив паломницького туризму на економіку країни є досить значним, він суттєво стимулює розвиток, насамперед, самих релігійних центрів і територій, де знаходяться видатні християнські святині, що притягують до себе значні потоки паломників із інших регіонів світу, що потребує подальшої наукової уваги.

Джерела та література

1. Браун Р. Р. Путеводитель по Греции / Р. Р. Браун. – М. : АЯКС-ПРЕСС, 2003. – 420 с.
2. Вараксина Я. Греция наращивает свой туристический потенциал / Я. Вараксина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tourprom.ru/news/28572/>
3. Вачнадзе Г. Деловая Греция / Г. В. Вачнадзе. – М. : Бизнес-пресс, 2005. – 149 с.
4. Греки хочуть перетворити свою країну на рай для туристів [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://newsradio.com.ua/2013_05_23/Greki-hochut-peretvoriti-svoju-kra-nu-na-raj-dlja-turist-v/
5. Греция в отчетах Всемирного банка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.worldbank.org/en/country/greece>
6. Зоріна М. А. Про Грецію з перших вуст / М. А. Зоріна // Європа. – 2005. – № 2. – С. 43–48.
7. Офіційний сайт національної статистики Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>
8. Патійчук В. О. Основні проблеми розвитку паломницького туризму в Україні / В. О. Патійчук, А. Ю. Сергійчук // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку», м. Черкаси, 16–17 жовт. 2014 р. – Черкаси: Вид. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – С. 25–33.
9. Патійчук В. О. Особливості сучасного розвитку християнського паломницького туризму в Ізраїлі / В. О. Патійчук, А. В. Адожина // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції «Актуальні проблеми країнознавчої науки» (м. Луцьк, 9–10 жовт. 2014 р.). – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – С. 20–25.
10. Патійчук В. О. Україна в системі міжнародного релігійно-паломницького туризму / В. О. Патійчук // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2002. – № 1. – С. 223–227.
11. Сайт Міністерства туризму Греції [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gnto.gov.gr/>
12. Сведения об экономике Греции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://country.eiu.com/greece>.